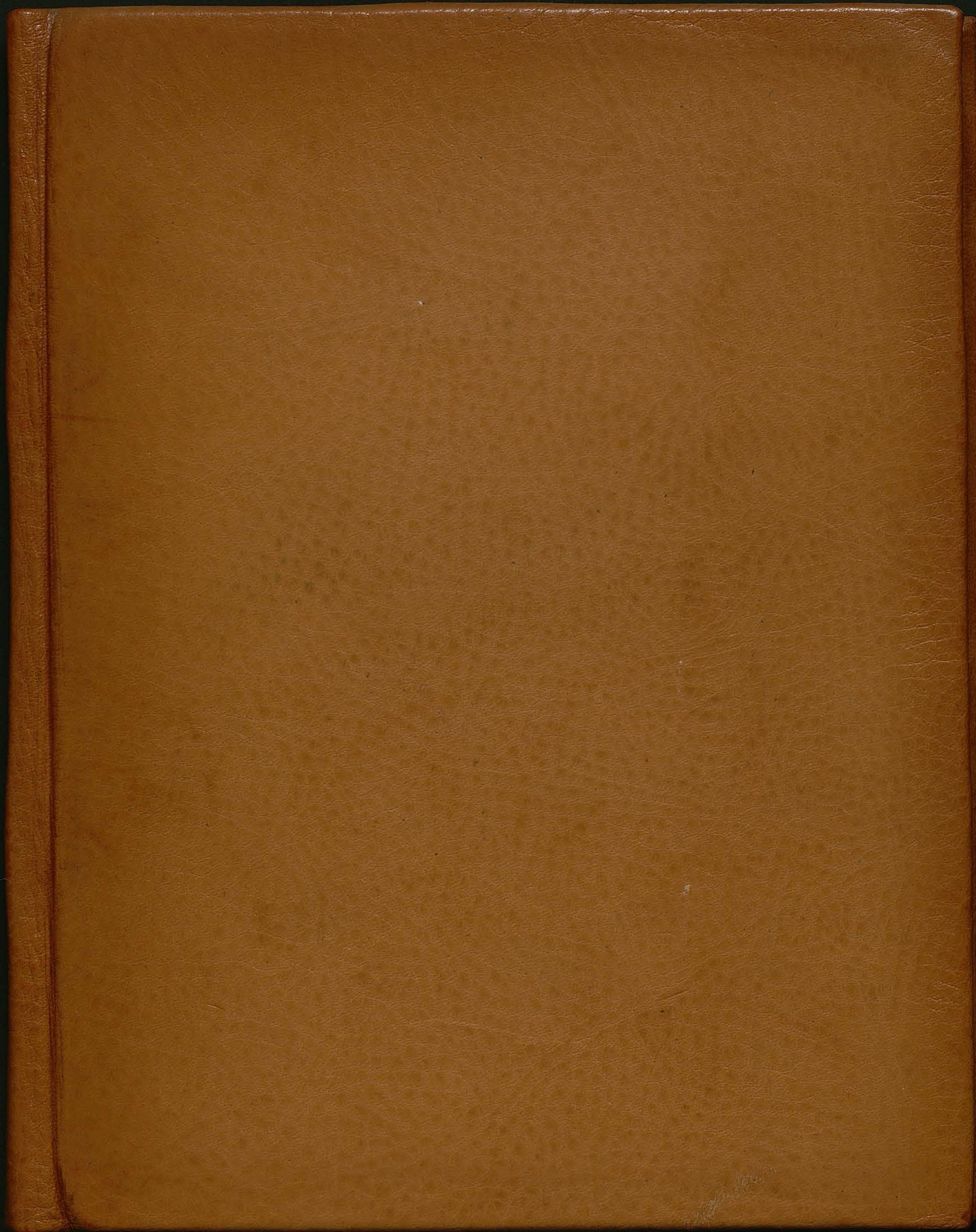
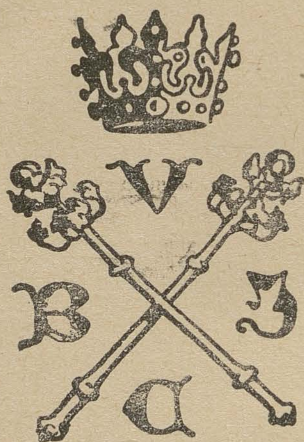

V
B
J
C

CHRISTOPHORI VARSEVICII, C. C.

IN MORTEM PHILIPPI II. HISPANIARVM REGIS CATHOLICI, ORATIO.

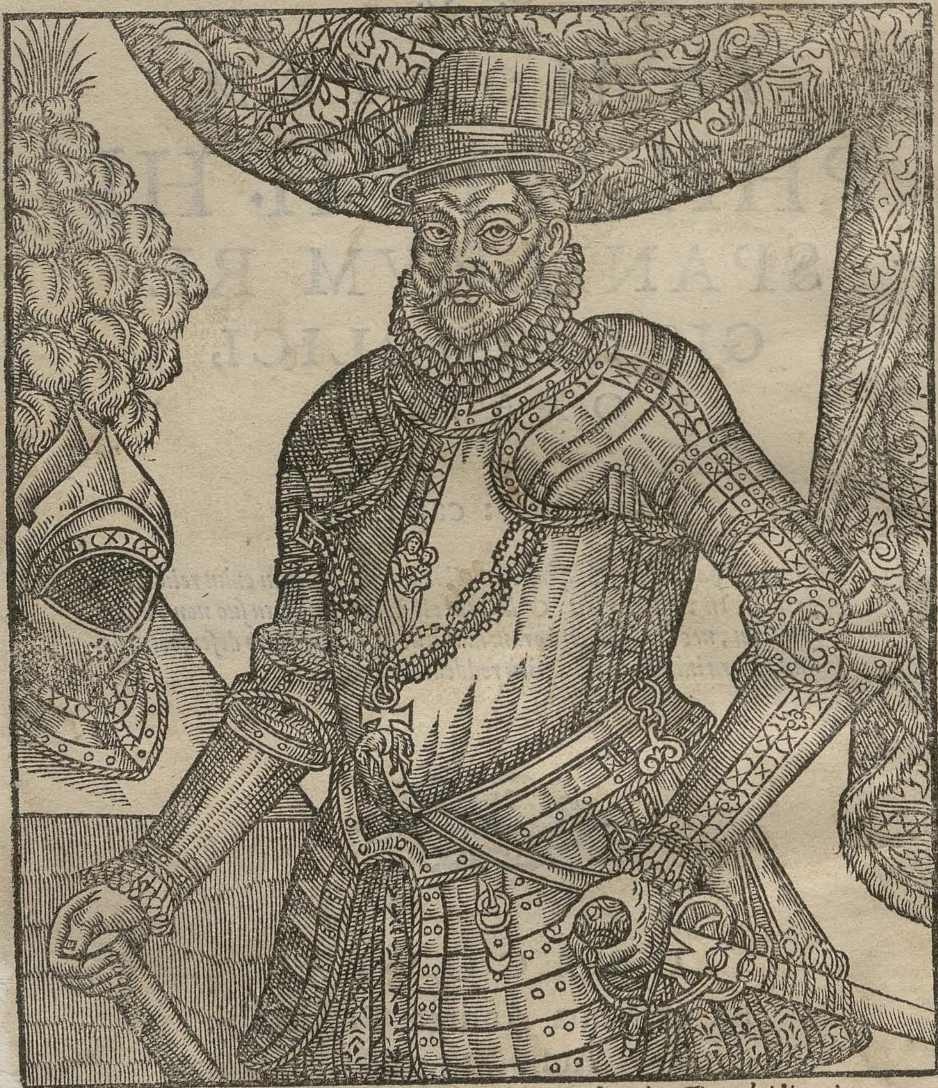
Ecclesiast: cap: 30.

Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & am[illegible] reddentem gratiam.

CRACOVIÆ,
Ex Officina Andreæ Petricouij.
Anno, 1598.

PHILIPPI II. HISPANIARVM REGIS CATHOLICI &c. &c. EFFIGIES.

Mundus Adæ fuerat: poterat ſed & eſſe Philippi,
Hic annos centum ſi tetigiſſet homo.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI, ET REVERENDISSIMO DOMINO D. GEORGIO CARDINALI RADIVILO NVNCVPATO, Duci in Olica & Neswesz, perpetuo administratori Episcopatus Cracouień, &c, &c. Dño suo.

CHRIST: VARSEVICIVS, C. C. S.

VM in Regum Cæsarumq; aliorum obitum, diuersis locis & temporibus funebres aliquando edidissem laudationes, non potui non idem officii huic tanto præstare Regi, regum et haud scio an hominum maximo omni ratione ac modo, siue imperium, siue magnitudinem spectes rerum domi forisqúe gestarum, siue vitæ ipsius exitum planè mirandum. Quod quantulumcunq; fuerit dedicare volui tibi, qui & de facie eum noueras, & magnum in aula eius honorem tibi delatum retuleras, cùm pluribus ab hinc annis in Hispanias traiecisses. Habent habebuntq; semper, mores et ingenium, & finis ipse illius vt diximus vitæ, ad prædicãdum imitandumq; quàm plurima. Sed illud vel maximè vnum cõmendatione est dignißimum, quòd talem tantaqúe industria præditum, & piè diligenterqúe à se educatum reliquerit filium, non solùm Imperii, at

qualis & quanti? verùmetiam virtutis paternæ successorem. Non peræquè namqúe semper paternarum possessionum filij, sed inprimis regum rarißimi virtutum sunt cohæredes. Hic verò vt iuuenis & potens fuerit, quorum alterum iudicium, alterum non patitur consilium, pij patris monita exemplumqúe secutus, mea vt fert opinio, ab omnibus diligi quàm metui potiùs volet: & licet magna, diuinitus tamen credita vti, non abuti potestate, sicuti quidem videre ex ipsius est literis, quas ad Clementem viij. Pont: dedit Opt: Max: quarum adiunximus hîc exemplum, lectu mea sententia non indignum. Etenim ab vngue quod aiunt leonem, & ab innata maturitate quadam ingenij, agnoueris regem etiam adolescentem. Cui fauendum profectò quàm inuidendum potiùs est, tum quòd tanquàm alter quidam obex Turcicæ potentiæ fuerit, tum quòd sua nemini nocuerit, tum quòd & diuina lex inuicem vt nos diligamus docuerit, & denique quòd moriendum postremò sit; cùm & hunc ipsum potentißimum Regem omnium non modò potabile sed et portabile tam grande aurum, ab interitu non potuerit vendicasse. Ipse quidem vendicauit se, & si non ab hoc ab altero certè, quæ viuendi & moriendi firmitas extitit illius singularis. Non potest namque malè, qui benè vixerit, vnquam extingui. Quò magis ad Dei Opt: Max: gloriam & multorum emendationem, hæc quæ tota sua duorum & septuaginta annorum vita aliquando gesserit, dixerit, perfecerit, breuiter consignare

literis

literis, visum est operæpretium, quanquam in memorabilibus eius multis, nos tantùm attigimus aliqua, quæ vel nostris hominibus cognitu non ingrata fore spero, opto quidem certè, cùm non tam ad nominis mei, cuius ego iacturam, modò Christo suus constiterit honos, facilè patior, quàm ad gentis nationisq; meæ pertineat existimationem, iis qui non solùm sua, sed & externa norunt literisq; prodũt non caruisse. Est enim industriæ raritas vbiq; magna, sed in Aquilone maxima. Ego interim quantus quantus sum, qui scio quàm nullus sim, non aliud quàm Christi gloriam & vtilitatem dignitatemqúe publicam, hoc laborioso genere vitæ habeo mihi propositam. Quod omnes bonos boni æquiq; consulturos omnino confido, & quod superest; Deum Opt: Max: precor, vt huius Regis similes multos maximèq; eius posteros Reipub. concedat, & ipsum quoque te florentem & diuturnum inprimis nobis præstet. Vale. Cracouiæ Kalendis Decembris, Anno 1598.

EPISTOLA EX HISPANICO VERSA, PHILIPPI III. HISPANIARVM REGIS CATHOLICI, AD Clementem viij. Pont: Opt: Max.

SAnctißime Pater. Placuit diuinæ bonitati, Regem & Dominum meum ex hac vita ad se euocasse. Magnam in Dei misericordia concipio spem, lucraturum eum plurimum, pro eo ac vixit, & diem suum tandem obiuit. Equidem qui talem tantumq; amiserim patrem, cùm in eo quod mihi reliquerit non inueniam consolationem, ad Sanctitatem vestram recurro, vt me tanquam obedientem filium suum, suæq; sanctæ Sedis recipiat, & simul atque is, qui officii gratia à me ad eam mittitur eo peruenerit, Deum Opt: Max: pro me oret, illuminare non grauetur me, ad zelosè tuendam religionem atque æquitatem. Id enim maximè expeto vnum patris mei hæreditare. Cui idem ille Deus Opt: Max: beatitudinem largiatur sempiternam, Sanctitatem verò vestram Ecclesiæ suæ seruet diu incolumem. Hoc mihi vnquam optatiùs fuerit nihil. Ex Monasterio S. Laurentij Idibus Septembris, Anno 98.

MAGNVM MAGNI PONTIFICIS CLEMEN: VIII. TESTI-*monium Philippis Hispaniarum Regibus, patri & filio, huic viuo illi mortuo, publicè datum Anno,* M. D. XC. VIII.

SANctissimus D. N. septimo Idus Octobris habuit, vt vocant, Consistorium, in quo cùm iam accepisset certum de Regis Hispaniarum obitu nuncium, verbis valde bonis & prægnãtibus affirmauit: Quod si aliquo aliquãdo tempore sancta Sedes Apostolica iustam dolendi habuisset causam, in morte Hispaniarum Regis haberet iustissimam; qui nuper extinctus, magnam omnibus, sed suæ beatitudini maximam attulisset mœstitiam, quam instar obedientis filii perpetuò coluisset, & nihil eorum prætermisisset quæ ad sanctæ Sedis & suæ beatitudinis amplitudinem pertinerent. Atq; hæc quidem primùm cùm dicta ab eo fuissent, & illud etiam addidit: Regem prudentiorem, iustiorem, æquitatis sine vllo delectu personarũ tenaciorẽ fuisse neminem, tolerantem deniq; magis, rerum omniũ quę incidissent humanarũ. Quod ipsum in tot eius coniugum & liberûm obitu fuit vidisse, & qui vicissim rebus ad nutum fluentibus vsus fuisset non minùs scienter quàm etiam moderatè. Quem deniq; amassent & suspexissent libentiùs subiecti, & timuissent hostes ac inimici, & qui rectè & cum quadam veluti æqualitate præmia & administrationes publicas partiri & conferre didicisset. Id testarentur maximè Episcopatus & sacerdotia ab eo distributa. Qua in re non aliud quàm Christi Opt: Max: gloriam semper respexit, & verè Catholici Regis nomini, factis & operibus respondit, cùm nihil vehemẽtiùs curaret, quàm conseruationẽ Diuini vbiq; cultus & religionis. Neq; id solũ in Hispaniis fecit, in quibus nullis parcendo laboribus & grauissimis quibusq; occupationibus, ad omnes difficultates se intulit medium, & delinquẽtes seuerissimè castigauit; quo etiã ipso ab omni hæresum lue cõseruata illa Regna fuerunt; verùm etiam in aliis omnibus Regnis & Pro-

uinciis

uinciis idem omnino obſeruauit, in quibus nullo vnquam tẽpore libertatem conſcientiarum concedere cuiquam voluit, & vt his malis remedia attuliſſet, atq; adeò vel aliorum Principũ ſubiectos ad officium adduxiſſet, patrimonio ſuo regali nõ pepercit, & infinitos theſauros ex Indiis & Regnis Caſtellæ corrogatos profudit, aut potiùs in ſalute Reipub. collocauit, vt adeò tota Regis Catholici vita non aliud quàm perpetua contra religionis hoſtes pugna fuiſſe videatur, vt non niſi ij qui tám beatitudine fruãtur ſempiterna, & cathalogo Sãctorum inſerti ſũt, huic tanto Regi comparare poſsint ac debeant. His ita dictis, duas aiebat eſſe res, quæ illũ viciſsim ſolarẽtur. Vna, cõformatio quædam ipſius cum Diuina voluntate, in qua diem clauſiſſet extremum, quæ quòd in cœlo eſſet, induceret eum ad credendum. Altera, quòd reliquiſſet filium & ſucceſſorem ſui per omnia ſimilem. De quo pro ſe quiſq; optimus conciperet ſpem, paternæ virtutis imitatorem futurum, vt non tam ſucceſsio quàm reſurrectio potiùs appelletur. Pro quo etiam ipſo affirmabat fuſurum preces ſe ad Deum Opt: Max: & alios ad idem faciendum toto animo exhortari, vt ſatis fiat vni pro eo quod pręſtitit, & alteri quod pręſtiturũ ſe promittit. Nec mora, afferri & literas Hiſpaniarum Regis quas ſuperiùs poſuimus & clara voce legi iuſsit. Quas cùm omnes attentiſsimè audiſſent, diem exequiis demortuo dixit, & rurſus ad ea quæ ad matrimonium Regis tractandum ſpectant, Cardinales ex rituum congregatione tres, & duos nepotes ſuos ordinauit.

CHRISTOPHORI VARSEVICII,
C. C.

In Mortem PHILIPPI II. HISPANIARVM REGIS CATHOLICI, Oratio.

VM aliis pluribus, ac in primis quidem ſummis quibuſq; Regibus, deſideranda ſit ſalus: tum verò potiſsimùm iis, qui de Repub: præclarè meriti ſemper ſunt & fuêrunt. Quæ cùm immortalis eſſe debeat, & cùm aliquando in vnius mortalis vita ſalus dignitasq́; eius verſetur, optandum certè eſt, vt non modò florentes & diuturnos, ſed ſi fieri adeò etiam poſſet, omnis interitus expertes Deus Opt: Max: patiatur. Aut enim non naſci, aut nunquam debuiſſe mori, multos multi arbitrantur. Quod vel in hoc vno Philippo, huius nominis ſecundo Hiſpaniarum Catholico Rege regum, & haud

ſcio an ab orbe condito & hominum maximo perſpici potuiſſe quis ignorat? Qui orientem vna, occidentem manu tenuit altera, & plurimorum regnórum prouinciarumque dominus, in ſumma poteſtate, ſumma moderatione animi, nec iam verboſa, ſed rerum domina ſapientia vtebatur. Cuius adeò emortui virtus viuit nihilominus regia, & ſicuti egreſſum è tenebris lumen, ſic corporis exutus exuuiis, in beatorum mentium ſede magis elucet. Nos interim Chriſtianos miſeros, quorum quidam domino, quidam orbati ſocio, in tanta barbarorum contra nos rabie, tantaq; potentia, in alto ciuilium bellorum ſeditionumq; fluitamus. Qui toto eo quo regnauit tempore, quod certè non modicum fuerat, quæ non dedit ſigna? quæ non reliquit exempla? quæ non expreſsit veſtigia, virtutis, pietatis, prudentiæ, fortitudinis; & manſuetudinis ſuæ ſingularis? Ille, quod de Atlante fingunt Pöétæ, terrarum orbem humeris ſuis Chriſtianum ſuſtinuit; ille paternum imperium, at quale & quantum, auxit; ille Chriſtianorum regna & prouincias contra Turcas defendit; ille in orientis & obeuntis ſolis vltimis religionem Catholicam mirificè propagauit. Cedant huic omnes omnium nominum Principes, ſoli gubernandi artium omnium artem & intelligentiam concedant. Non Græcorum Ageſilaus, non Romanorum aut potiùs Hiſpanorum Traianus, vt in multis paucos numerem,

numerem, æqualem gloriæ & æquitatis partem cum hoc vno petant: meliùs is vixit, quàm qui regulas vitæ, olim ille ſcripſit. Meliùs in tam alta ſpecula tantiſq; procellis tot populos rexit, quàm humirepens aliquis ipſum ſe in pacato texit. Sapientius in vtroq; orbe ius reddidit, quàm legislator iura ſuis dedit. Plura & difficiliora bella in penicioribus Pallatij ſui confecit, quàm in acie non nemo bellatorum geſsit. Pacis inter arma dominus; domi hoſtibus terribilior fuit, quàm qui foris longè atque latè vexilla ſua circumtulit. In omnibus deniq; temporibus atq; locis talem ſe pręſtitit, qualis vix optari nedum ſperari alter poterit; non magis ad imitationis exemplum, quàm ad ipſam veritatem hiſtoriæ literis monimentiſq; publicis poſteritati commendandus. Quò magis cùm ſicuti quidem viuo nullus non habitus honos: ſic nunc demum mortuo nulla non debeatur laudatio. Cuperem profectò huius tanti Principis, non iam exornandis, ſed enarrandis laudibus, vel aliqua ex parte voluntati parem afferre poſſe me copiam & facultatem dicendi. Satis enim ſit alicui velle, cunctis quidem pulcherrimum fuerit ſcire, ſummorum virtuti Principum funebri oratione reſpondiſſe. Sed quod in exactioribus quibusq; artificiis vſu venit, vt quò in aliqua re plus diligentiæ & operæ aliquis poſuerit, eo minus id quod ſequitur aſſequatur; hoc & ego

de tanto & tam admirabili dicturus Rege, ne mihi eueniat metuo, & non modò animo, ſed corpore toto hanc prouinciam perhorreſco. Maius enim quàm infantis, vituperium eſt præuaricatoris. Quis enim obſecro reperiatur, cuius Philippi ſecundi Hiſpaniarum Regis Catholici, virtuti & amplitudini & terra mariq; rebus maximis geſtis, par fuerit oratio? Magnos ille, atque haud ſcio ſi poſt hominum memoriam non omnium maximos, habuit maiores ſex aut ſeptem Romanos Imperatores; qui, ne vetuſtiora repetam, à Rudolpho primo Romanorum Cæſare origine tracta, nomen familiamq; ſuam, longa annorum continuataq; imperandi ſerie, & incredibili rerum geſtarum magnitudine, perpetuò illuſtrârunt. Ac de Patre quidem ipſius Carolo v. Cæſare, æterna recordatione digniſsimo, tot ac tanta occurrunt memoranda, vt percenſere oratione quæ geſſerit cuncta, facta penè ſit incredibile; nefas verò cùm incœperis vel aliqua præterire. Qui cùm duobus minus quàm centum abhinc annis fœlici nomine & omine Gandaui natus eſſet & vigeſimum ætatis ſuæ annum tum temporis vix exceſsiſſet, concordibus Electorum Imperii ſuffragiis, abſens licèt, Romanorum Imperator Francforti eſt declaratus. Nec ita multis poſt elapſis annis, fortiſsimo genio ingenioq; ipſius ad maiora, ſi maiora dici poterant, perpetuò aſpirante; orto inter Hiſpanias

Galliaſq;

Galliasq́; atrocissimo bello, earum Regem Franciscum, ad Ticinum prælio victum, captiuum fecit, & in Hispanias sibi mitti vel quàmprimum imperauit. Grata enim præda pro se semper quibusq; visa est militibus, sed multò etiam grata fuerit magis, Regalis personæ ipsismet Principibus. Hoc igitur, post longas & varias deliberationes, liberè tandem Madrido ire iusso, Carolus Cæsar Hispalim, vrbium Hispaniæ celeberrimam ditissimamq́; Indica maximè nauigatione effectam, profectus est, & demum nuptias cum Isabella Regis Emmanuelis Lusitaniæ filia, admirabili pompa & magnificentia celebrauit; ex qua vertente anno à Christo nato, supra mille quingentos septimo & vigesimo, Mense Maiio, hunc suscepit filium, quem patris sui Philippi nomen, & rursus Philippi Iacobiq́; Apostolorum circa quod natus proximè fuerat festum respiciens, Philippum appellauit. Est enim Philippi & Iacobi Apostolorum ipso anni tempore celebritas festi vbiq; læta, sed in Hispaniis ob tot tantasq́; victorias Diuino primùm propitio numine, postea etiam tutelari Iacobi Compostellani Apostoli nomine inclamato, partas, lætissima; tum & ipsa Indicæ nauigationis sub Philippo primo adinuentæ recordatione, qua in terrarum orbem tantæ effusæ sunt opes, periucunda. Quò etiam vidisses faciliùs, quantum vtriusq; aui & patris merita struxerint huic Philippo gradum

ad patritum & auitum Hiſpaniarum regnum, ſummo cum populi applauſu conſequendum. Bonum enim amplum, ſed multò eſt meliùs beneuolentia ciuium firmum relinquere filio principatum. Vix igitur pubeſcere hic Philippus noſter cœperat, cùm nauigaturo extra Hiſpanias patre, illa regna gubernanda ab eo obtinuit, & demum cum Maria Luſitaniæ regis filia, in vrbe Salamantina nuptias celebrauit. Quæ Carolum, ipſa in puerperio mortua, enixa eſt ei filium, principio quidem magnæ ſecus ad extremum expectationis. Regum enim nati (vt plerunq; fit) in cunis parentibus voluptati, progreſſu ætatis pluſquàm credibile fuerit, ad omnem licentiam ſunt inclinati. Nec mora Smalcadico ſeu Saxonico bello à Carolo v. Cæſare in Germania ſopito, idem ille Philippus ab eo euocatus, & Andrea Auria duce, claſſe ex Hiſpaniis vectus, in Italiam primùm demum & in Germaniam ſuperuenit. In quo ipſo itinere, qui & quantus vbique habitus fuerit ei honos, longum eſſet percenſere; ſummus quidem certè, ſiue Principum Italiæ occurſum, ſiue ſplendorem, qui obuiam ei ibant, equitum atq; peditum, ſiue apparatum & magnificentiam, qua eum excipiebant, vrbium intueri voluiſſes. Primùm enim alios, demùm etiam ipſos ſe auent mortales cùm inceperint ſuperare. Iam verò cùm à longè proſpiceret Cæſar, Hiſpanias vix ab aliquo alio, quàm à ſui generis ſeminisq; re-

niſq́; rege poſſe aliquando gubernari, non incommodè in Philippi locum filii, in eadem claſſe nauigare in eas voluit Archiducem Auſtriæ Maximilianum Regem Bohemiæ deſignatum, quem quòd vnicè diligeret, Mariam ſuam filiam in matrimonium ei promiſerat collocare. Philippo interim filio, qui iam fortè ad eum aduentabat, Arſcotanum obuiam miſit Ducem, cum non contemnendo equitum & peditum numero, vt non ſecus ac Lucius olim Æmilius Paulum ipſemet triumphator deduxiſſet. Iucundum quippe eſt parentibus, habere filios gloriæ ſuæ ſpectatores. Omitto igitur qui primùm in Italia Ianuæ, qui Mediolani, qui Mantuæ, qui in Venetorum principatu, qui alibi in aduentu Philippi, feſti habiti & celebrati fuêrunt dies. In Comitatum Tyroleñ vt venit, in arcu triumphali Roueræ ſcriptũ illud ſpectabatur:

Fælix Auſtriæ domus, fælicius Romanorum imperium.
Fæliciſsimam Chriſtianorum Rempub. trium diuorum Cæſarum,
Friderici clementia, Maximiliani prouidentia,
Ac potentiſsimi Caroli iuſtitia; diuorumquę Regum Philippi
Et Ferdinandi Chriſtianiſsimorum virtutum & armorum gloria.

Inde longiùs proficiſcens, multis & magnis viarum difficultatibus per hyberna ſuperatis, Calendis Aprilis Bruxellanam vrbem inter Cardinalem

Tridenti-

Tridentinum & Philibertum Sabaudiæ Ducem medius ingreſſus, à duabus verò amitis, vna Leonora Franciæ, Maria Hungariæ regina altera, in penitiora Palatii deductus, Carolum ſuum patrem demiſsè admodùm & reuerenter ſalutauit. Nullam tum maiorem quàm aduentu Philippi vidiſſes lætitiam, in qua regali pompa & magnificentia, vnus cum altero, tam principum quàm vrbium inter ſe decertaſſet. Cæſar etiam ipſe, inter tot ſpectaculorum & congratulationum certamina, de conciliandis filio principum populorumq; animis maximè laborauit, & tandem Auguſtam Vindelicorum venire ipſum voluit; vbi comitiis Imperii omnium frequentiſsimis habitis, de ſucceſſore Imperii eligendo, licèt Ferdinandus frater Romanorum Rex ſuperſtes fuerat, occultò cum quibuſdam egit, & interea temporis Archidux Maximilianus, multis necopinantibus, eò etiam ex Hiſpaniis fortè aduenit. Vehemens hæc & inuidiæ contentionisq; plena fuerat diſceptatio, & cuius initium quàm exitum faciliùs inueniri dixiſſes potuiſſe. Nam in Maximilianum Archiducem Auſtrię pluriũ ſtudiis propendẽtibus, quorum tum dux & auctor Mauricius elector Saxonię fuerat nouus & in Cæſarem parũ gratus, nõ modò infectis rebus, ſed quaſi etiam exulceratis inter Cæſarẽ & Ferdinandũ Romanorũ Regem animis, eſt diſceſſum; adeò infidũ & timoris ac ſuſpitionis imperiũ eſt plenum, vt nec inter fra-

ter fra-

ter fratres quidem omnium coniunctissimum animum fecerit perpetuò æquabilem & nullis offensionibus variatum. Non longo igitur interiecto tempore, eadem illa qua venerat via, Philippus Rex in Hispanias iuit, & gubernacula quæ fratri patrueli & sororis suæ marito commiserat, rursus assumpsit. Connubiis namq; inter se Regum non tam disrupta quàm dissuta amicitia firmatur, sed ius & possessio nihil minus quàm alteri cuiquam conceditur dominandi. Mortuus paulò post Edoardus Rex Anglorum fuerat, & eius soror Maria gubernaculis Regni potita, vltra opes & diuitias, summa prudentia & æquitatis laude passim & vbiq; celeberrima habebatur. Cui cùm multi & varii thori proponerentur socii, illa quidem ad nullum vnquam alium, quàm ad Philippum Caroli v. Cæsaris filium, interponente pro eodem illo se & Regnum Neapolitanum ei propterea concedente, animum maximè inclinauit, & certis initis pactis, matrimonio ipsi se coniunxit. Appulit in Angliam ille patris sollicitatus literis, ingenti classe ex Hispaniis vectus, Mense Iulio, anno à Christo nato, supra mille quingentos quarto & quingētesimo, & regni hæredem Mariam, Henrici viij. Regis Angliæ filiam, quæ tota patri dissimilis facta, religionem Catholicam, Cardinale Polo autore, reducere rursus voluerat, magno virorum nobilium & militum stipatus numero, quorum ta-

men vt promiserat quatuor millia in Belgiũ miserat, Vintomium venit,& die D.Iacobo Hispaniarum patrono sacrato, nuptias cum ea celebrauit. Quo profectò tempore euidenter vidisses, quantùm in hæretico regno, re & nomine Catholici regis valuerit auctoritas, cùm vix non eodem illo (vt ita dicam)quasi momento,orbis terrarum omnium omni ratione insulã maximam,sub nouo Rege ad religionem Catholicam, quasi postliminio redeuntem conspexisses. quippe multæ multis rebus Insulæ, Anglia illa vna, amplitudine, opibus & populorum frequentia cunctis aliis antecellit. Accidit verò eodem illo tempore,vt Isabella Mariæ reginæ soror,quam illa hæreseos suspectam volebat esse extinctam, eius Philippi regis interuentu seruaretur. Quantumuis licet nec Regi ea misericordia satis postea à suis laudata, neq; Anglis dominatio extitit diuturna: Iam enim eodem illo anno, Mense Augusto, ad patrem profectus, regnorum & prouinciarum eius omnium,ab ipso sibi renunciata suscepit gubernacula,& Regina Maria eius coniuge mortua,Isabella Boleniæ filia,Anglia est potita. Agebat Carolus Cæsar annum tum sextum & quinquagesimum, Philippus vix trigesimum, cùm omnium Belgii prouinciarum euocatis Magistratibus, in magna, magnorum virorum & legatorum externorum frequentia, in illo Bruxellani Palatii amplissimo theatro graui, & non si-

ne lachry-

ne lachrymis præmissa oratione, hæc quæ diximus regna & prouincias gubernandas, Vnigenæ huic filio demandauit, & ipse in religiosam solitudinem vltrò secessit, siue quòd gubernandarum molestiarum pertæsus iam fuerat, siue quòd vagam & volubilem vulgò appellatam deam fortunam, ab Oenipontana fuga, & Mettensi oppugnatione irrita, saltatorium suum orbem, quò minùs fælicitatis amplius aliquid sperare posset, vertere iam viderat, siue quòd tantæ administrationi publicæ, minùs ob valetudinem idoneum se fortè agnouerat. Quæ vna omnium res magno habetur in principibus argumento prudentiæ cuiusdam perspicacis. Si enim in priuatis lusibus, quantò magis in publicis muneribus summi est iudicii, fælicitatis & infælicitatis suæ vices maturè cognouisse, & senescentem, quod aiunt, equum tandem soluisse. Quanquam vel in ea ipsa de qua dixi religiosa solitudine, cùm in quodam monasterio S. Iusti in Hispaniis degeret, nihil minùsquam abiectionem aliquam animi præ se tulisse videbattur. Nam & huic eidem filio Philippo, post victoriam ad S. Quintinum de Gallis partam, num si duces deessent opera sua vti vellet, significauerat, & omnibus ad eum in monasterium diuertentibus eximiã pro sua virili parte liberalitatẽ semper ostenderat, & cuidam Capuano illustri viro donatis, à prandio ad quod illum secũ asidere voluerat, aliquot

 aureûm

aureûm nummûm millibus, hæc inquit pro Cæsare parua, pro Carolo Austrio sat magna, grato accipe animo, fortè subintulerat: quæ omnia vt ante renunciationem, sic & post renunciationem imperii magnum Caroli v. animum proculdubiò arguebant. Aderat tum in renunciatione illa, Maria Hungariæ Regina ipsius soror diu ante Belgicarum prouinciarum gubernatrix. Cui Cæsar solennibus gratiis pro nauata egregiè opera actis, Philibertum Sabaudiæ Ducem, quod non nemini admirationem mouit filii nomine, vt quoque assedisset compellauit. Ipse quidem in editiori loco positus, Philippus verò filius flexis coram patre genibus, Grauellanus Cancellarius, qui diploma illud quod vulgò cessionis dicebant, alta voce prælegebat spectabantur. Quibus ad eum modum solennissimè absolutis, pater cum filio inter festos ludorum dies aliquo consumpto tempore, & duabus sororibus quæ regibus olim nupserant secum acceptis, in Hispanias nauigauit, nonnullis arcanis imperii priùs filio communicatis: quorum paria aut certè similia scripto comprehensa, quæ Augustæ Vindelicorum grauiter ægrotans, cùm visurum se filium non amplius crediderat, decennio ante exarauerat, vulgo etiam nunc circumferuntur. Habent illa multa quæ præsentium rerum & temporum statui minimè quadrauêrunt, sed nihilominus tamen ad omnem posteritatem erunt argumento

gumento magni illius Cæſaris conſtantis in Deum & Rempub. voluntatis, quæ quoad eius fieri potuit, diligentiùs filius obſeruauit: nempe vt in multis pauca referam, Deum vt timeret, religionem auitam per omnia Regna & prouincias ſuas ſánctam totamq; conſeruaret, Tridentinum Concilium continuãdum curaret, idoneos & ſpectatos viros Eccleſiaſticis muneribus præficeret, oppignoratas à ſe vrbes & regiones, quoad eius fieri citiùs poſſet, ære alieno eximeret, quinquennales cum Turca inducias à ſe pactas ſeruaret, nuptias quoties opus eſſet ob procreandam ſobolem iteraret, Ferdinandum Regem patruum vt patrem coleret, Gallis nec hoſtibus neque hoſpitibus vteretur, Paulo iij. Pont: Max: eum quem par eſſet honorem deferret, ſed res ſuas non temerè crederet, Coſmum Medicem Florentiæ Ducem amaret, Ferarieñ à ſe non alienaret, Mantuanum propter Cardinalem & Ferdinandum eius patruos, & propter affinitatem nouam ineundam amplecteretur, Ianuenſes propter inſulas Maioricam & Minoricam & Sardiniam, Senarum vrbem & Luceñ propter Imperii Romani in eas iura quietas eſſe pateretur, Venetos humanitate, Heluetios ære in officio retineret, claſſem ſemper inſtructiſsimam ſibi eſſe omni ratione curaret, Hiſpanicas cohortes, ſi quid interim illi humanitus accideret, Neapoli Mediolanum deduceret, & ſi quid fortè in

cum Galli tentare vellent, primos eorum impetus fortiter ferre, & nec iniuriam illis facere, nec illatam pati meminisset. Inferioris Germaniæ prouincias, à nemine externo Principe gubernari sineret, & in sanguinis adeò sui principibus magna ratione & delectu vteretur, Indias populatas indies efficere magis & æquabilitate iuris ac iustitiæ curaret contineri. De rectoribus Prouinciarum ne parum neque multum vulgi sermonibus crederet, sed eorum nihilominus actiones & consilia diligenter notaret & obseruaret. Ducem Sabaudiæ & eius filium, qui magnam calamitatem ipsius causa passi essent, benignè semper complecteretur. Verumtamen belli Gallici mollem omnem eorum gratia in se non deriuaret, nisi fortè gerendi contra eos belli opportunitatem magnam perspiceret, & pariter ab Anglis infestari ipsos intueretur. Quos quidem Anglos suarum partium semper sibi vellet facere, sed absque vlla vel minima suspicione auitæ religionis immutandæ. Hæc multaq; alia pii patris monita quoad eius fieri diligentiùs potuit Rex iste vt diximus obseruauit. Fames interim maxima cunctam inuaserat Germaniã, qua durãte idem Philippus paternæ bonitatis æmulus, in aliorum vsum frumentis aliunde importatis, multa hominum suo sumptu millia liberalissimè sustentauit: Nulla quippe maior habetur magnificentia, quàm in summis opibus, summaq; rerum

omnium copia pauperum non obliuiſci ægeſtatis. Iam verò cùm non ita multò poſt graues ipſum excepiſſent motus, incredibile dictu fuerit, quantoperè eum exercuerint & ab otio ad negotium traduxerint. Fatendũ enim eſt quod obſcurari non poteſt, hũc Philippum Hiſpaniarum Regem paulò elato ingenio & ſupercilio principio fuiſſe: cùm quidam adulatores, domeſtica iuuenum principũ peſtis Carolo v. patri anteferre eum non dubitarent, quòd è Cæſare, patre Rege natus ille fuiſſet: quibus tanquam Syrenũ vocibus captus, cùm ſibi ipſe nimium placuiſſet, aliquando Alberto Marchioni Brandeburgico manum non porrexit. Quare offenſum increpaſſe ipſum ferunt patrem, quòd quibus ille ſociis & rerum ſuarum quaſi quibuſdam vteretur inſtrumentis, hos ne illo quidem honore Philippus dignaretur. Sed nunc ſecundæ nunc aduerſæ nos erudiunt magis res, & ſicuti valetudo grauibus ſuperatis morbis iucundior, ſic & virtus in arduo fit illuſtrior. Quod in hoc vno Hiſpaniarum Rege adhuc ante mortem patris, qui non integro biennio in illa religioſa ſolitudine vixerat, licuit cognouiſſe. Nam primùm quidem contra Paulũ iiij. Pont: Max: qui Gallorum regis Hẽrici ij. exercitũ Guiſio duce regni Neapolitani cauſa occupandi, cõtra eum euocauerat in Italia, mox & cõtra eoſdem Gallos in Belgio ſe ſuaq; vidiſſes tueri non magis fœliciter quàm etiam animoſè. Om-

mosè. Omnia enim gubernaculorũ principia paulò sunt duriora, & cessante præclarè meriti parentis obseruantia acrioribus studiis & vigilantia pro se cuiq; filio expedierit tueri dominatum. Processerant tum in Belgio Galli opinione iam longiùs, & quantumuis licèt alieno anni tempore, hyeme in castris diu versati Artesiam diuexabant. Quibus Philibertus Sabaudiæ Dux, cum instructo exercitu, à Rege obuiam ire iussus, ad oppidum vulgò S. Quintini dictum de improuiso diuertit, & castra ibidem sua scienter ac prouidè collocauit. Quo loci Henricus Gallorum Rex hoc nomine secundus, Mamoransium senem toto suo regno præcipuæ auctoritatis Ducem, valido cum exercitu, ineunte iam vere, denuò submisit. Quem adulta iam messe, commeatum inuehere in oppidum volentem, cùm Sabaudus regis Hispaniarum exercitus imperator aliquoties impediuisset, tandem animis vtrinq; exacerbatis ad generalem conflictum est deuentum; plerumq; enim maioribus leuiora prælia præmittuntur. Quo quidem ipso loco eo euentu pugnatum est, vt cùm Gallici Germanicorum Catafractorum equitum impetum non sustinuissent (qui tum primùm Erico Saxoniæ & Gunthero Suarzemburgio Ducibus in maiori quàm vnquam antea precio haberi, & vulgò equites atri appellari sunt cœpti) & Hispani pedites Gallicanorum sclopettariorum cohortes ce-

hortes ce-

hortes celerrimè ſclopettis diſieciſſent, Momarã-ſio Comiteſtabili, & Ludouico Gonzaga poſt Niuerneñ Duce, Raingrauio item & aliis pluribus magni nominis captis, Philippus Hiſpaniarũ Rex memorabili victoria de Gallis potiretur, ipſo die S. Laurentio ſacro. Ad cuius rei ſempiternam memoriam, & grati ſui animi erga Deum Opt: Max: teſtificandi ergô, Monaſterium vulgò Scorial dictum admirabili opere & immenſo ſumptu, ex eo ſtatim tempore vt vouerat, ædificare cœpit, & ad eam amplitudinem & magnificentiam quã nunc ſpectatur, ſtupendis & diuturnis ſuſceptis laboribus & infinitis profuſis facultatibus tandem perduxit. Par enim eſt admirabilis raritatis Reges, paria nominis & pietatis ſuæ ſigna monimentaq; reliquiſſe. Sed nondum ea tam graui & periculoſa pugna Gallorum Rex fractus, ſuorum ducum & militum quàmplurimis deſideratis quieuiſſe videbatur, reſũptisq; paulò poſt viribus numeroſas denuo copias ad Ambianum eduxerat; cùm adeò Rex Hiſpaniarum ipſe exercitu ducto in expeditionem ſe fortiter illi oppoſuit & ad accipiendas conditiones pacis ipſum adegit. Quæ nimirum pax cruenta & diuturna bella inter Hiſpanias Galliasq; tranquillarat, accedente maximè nouo illo connubiorum nexu, quo Philippus Rex regis Galliarum filia & Sabaudus ſorore in matrimonium ducta, coniungi tandem Gallis ſe non

 inuiti

inuiti permiserunt. Tractata ea est pax diu, nunc his nunc illis intercidentibus rebus & dubitationibus, nec nisi victoris regis in victũ maiori quadã auctoritate & opinione potentiæ stabilita poterat coaluisse. A qua Philippus iste in imperii & gubernaculorum suorũ auspicatis initiis, & vno ferè eodẽq; anno tribus in locis Gallorũ exercitibus profligatis, & exquisitißima pompa exequiis Bruxellis patri peractis, quarum similes Ferdinandus frater Augustæ in comitiis & Sigismundus Augustus Poloniæ Rex Petricouiæ in suis celebrauerat, in Hispanias nauigauit. eo quidẽ exitu, vt si S. Sebestiani quem vulgò vocant portũ tempestiuè non attigisset, præ maxima quæ subsequuta fuerat sequẽti nocte tempestate, actum proculdubiò de ipso fuisset. Verùm cùm omnibus Angelos custodes, tum videlicet vnctis suis deditDeus fortiores. Nec mora cum Elizabetha Henrici Galliarũ regis sorore, quam ab illa pace in matrimoniũ accipere spopõderat, magnificentißimo apparatu Toleti nuptias celebrauit, & mox à gaudio, ad mœstitiã re subitò prolabente, de eiusdẽ regis nec opinata à quodam ludicro certamine morte nuntium accepit. Nihil enim in gaudiis humanis certum, & quod afferre potest interitum, in hoc admouendum risum non temere præbueris te spectandum. Ab eo Henrici Galliarum regis obitu, horribiles primùm quidem in Galliis demum etiam & in Belgio excitatæ

sunt tur-

ſunt turbæ & ſeditiones, quæ non niſi & graui ſumptu, & longa mora, & dubia cura poterant trauquillari. Ac vix interim crediditſes, quàm in diuiſo & ad ruinam præcipitato vicino regno, quod ipſum maioresque eius exercuerat, & non difficilè occupari ab eo poterat, Rex Philippus fuerit moderatiſsimus, & tantùm abeſt vt hoſtem vt etiam tum neceſsitas tulerat ipſius egerit defenſorem. Quibus haud dubiè etiam maiora illis & alibi pro Chriſti gloria & Chriſtianorum ſalute præſtitiſſet, ſi partim Turcica hoſtilitate, partim ſociorum malignitate, partim ſubiectorum rebellione, à pio inſtituto reuocatus non fuiſſet. Eſt enim certiſsimum illo eodem ferè tempore ob ducum ſuorum, quorũ maior & potior pars in captiuitatem Turcicam venit, ingentem duce Turcarum Darhute cladem ad Zerbas pati, & paulò poſt, ob Siciliam Melitam inſulam immenſis diſpendijs defendere neceſſe eũ habuiſſe, & nihilominus tamen laboranti Galliæ nunquam defuiſſe, ac poſtremò Petro Erneſto Mansfeldio Comite Duce validas auxiliares copias, ad Moncotorum Galliarum Regi ſubmiſiſſe, vt verè Catholici re & nomine regis contra hæreticos officiũ expleſſet, & pariter ſe ſuaq; tecta à vicino incendio defendiſſet; omne enim malũ vicino malo fit auctius, & quod exilibus progreſsibus fuerit tenſum, niſi maturè extinguatur excreſcit in immenſum. Erat quidem non nemo, qui orienti-

bus Belgicis motibus præcipuæ illarum prouinciarum auctoritatis viros liberaliter ære alieno liberandos, quàm seueritate animaduersionis ad officium adigendos regem potius hortabatur. Omnes enim qui malè sedent, locum mutare auēt, & non tam ratione aut consilio, quàm repentino impetu & aliquo alicuius nominis Duce vulgus mouetur. Nec deerat sanè hac in parte Rex, tam sibi quàm etiam suis vllo modo, & nunc Egemontano Comiti, nunc aliis ad aulam suam venientibus, quàm potuit maximè regium animum & beneficentiam declarauit. Sed præ foribus procul dubiò tempus iam illud fuerat, quo veteribus quorundam flagitiis ita exposcentibus, diuinitus punitio noua debebat prouinciæ irrogari. Facit enim iusta Dei Opt: Max: indignatio, vt quamlibet non peræquè peccauerint omnes, communi nihilominus interitu scelera in omnibus castigentur. Ventum igitur ad illas vstiones sectionesq; est, quibus primùm Albanus Dux in Belgio cum imperio veniens Aurancio fortè elapso Egemontano verò & aliis captis nonnullos aurei velleris equites & complures alios nobiles extremo supplicio non dubitauit affecisse; siue quòd à Philippo rege in commissis id habuerat; siue quòd in Egemontanum Comitem, ob quædam verba, de Mettensi oppugnatione irrita in se iacta vetus odium (vt ferunt) conceperat; siue quòd ita rerum & tempo-

temporum illorum ſtatui ipſius opinione fortè expedierat. Ad Maximiliani quidem Cæſaris aures, vt eius rei peruolauit nuntius, turbatus eſt aliquantum; & quoniam Opersdorfii ad Danubii ripam non procul à Vienna verſabatur, Suendio officii cauſa ad ipſum veniente, & quid de Belgicis nouis ſentiret percunctante, ne Danubium quidem illum ſanguinem reſtincturum eſſe clarè reſpondit, & verè. Omnium enim parcè, ſed procerum parciſsimè ſanguis fundendus. Nam quid ab his ſimilibusq́; geſtis ſubſequutum fuerit mali res poſtea declarauit, cùm Albanus vt ſanguinarius Dux habebatur dubiæ curationis morbos ad deterrẽdos alios violenta remedia protinus adhibenda, & non modò regium theſaurũ abſorbendum, ſed & pauperum ſanguinem exſugendum non dubitaret. Qua ipſa re, ſic profectò offenſus Rex Hiſpaniarum fuerat, vt cùm aliquando, quod infra dicemus, ob quoddam factum Albano iraſceretur, etiam effigiem ipſius ex Palatii penetralibus per feneſtram deiiciendam imperauerit; vnde quidam colligunt ipſius regis mentem alienam ab eo conſilio ſemper fuiſſe; ſed cùm ſecus quàm ſperaueris res ceciderint, vix aliquis confitetur eius rei fuiſſe ſe autorem, tametſi in negotio tam ancipitis contentionis atq; lubrico, lapſum eſſe, ipſum etiam veteranum ducem qui prodigii loco habeatur; ſemper enim quàm ante à prætorio prætor in ſuo con-

ſuo conſideratior fit magiſtratu. Diſtat longè ab Hiſpaniis Belgium, & ſeditione nec opinata in prouinciis oriente, non modò illarum prouinciarum ſeditioſos ciues, ſed & omnes promiſcuè ſuſpecti habentur indigenitales. Quò partim aperta ignoratione veri, partim nimia cupiditate dominii, partim ſuppreſſa voluntariè apud ſe notitia recti, ii qui rebus præſunt in auia aguntur præcipites, & ſemel errore facto, nec propter obſtinationem ſuperbiamq; emendato, in multo maiora grauioraq; mala indies vehementiùs prolabuntur. Multò autem etiam experiuntur id magis, cùm contemptu gentium omnia expugnatu facilia ſibi propoſuerint, & cùm tum arte tum natura munitiſsimæ arces & vrbes occurrerint iis expugnandæ. Ex multis enim quæ videbantur imbellibus gentes & nationes plures vſu & neceſsitate armorum tractandorum pugnatiſsimæ extitêrunt. Quãquam in rebus iis nec aliquid certi, neq; poteſt eſſe diuturni; & fœlicitas aliquos ad tempus admiratores, rebellio omnes ad omnem perpetuitatem ſui habet oſores & contemptores. Quò magis huius tam diuturni & obſtinatiſsimè belli geſti cum ſubiectis nomine, hunc optimum & ſapientiſſimum Regem ſi aliquis taxare fortè voluerit, næ haud omnia ipſi, ſed partim miniſtrorum, partim etiam ſubiectorum partem aliquam, animi adſcripſerit impotentiæ, quorum illis ſe committere, his

haud ita

haud ita fidere habuit necesse; qui Deo Opt: Max: primùm mox & Regi suo rebelles facti quò minus religionis Catholicæ & patrimonii sui desertor videretur, ad tot tamq; immensos sumptus belligerando profundendos aut potiùs in gloria Christiani & Catholici nominis collocandos adegerunt. Egrè enim stationem deserit, qui re & nomine Catholicum Regem se professus tuendam susceperit. Accedebat quod præter quòd hæreticorum peruersis conatibus irritatus, Carolo vnigena filio viginti ferè annos nato, spe vnica Regni amisso vehementer indoluerat, qui blesus, claudus, & gibbosus in hãc lucem editus, interfecta vt diximus in puerperio matre, de patre quoq; è medio auferendo vt ferunt cogitabat. Solet enim natura plerumq; tales fœtus ostendere corpore, quales ingenio & habitu fuerint interiore. Qua de ipsius mente, ac in Rempub. ipsumq; se voluntate, cùm ad Pium v. Pont: Max: aliosq; præcipuos orbis Christiani principes, Philippus Rex præscripsisset, & quid de vnigena illo filio tot tantorumq; regnorum hærede statuere debuerat, sententias eorum exquisiuisset; tandem quomodo mortuus sit incertum est; illud autem certissimum, quòd cùm Ruigomes summus Palatii eius præfectus ad ipsum venisset & quædam præfatus fuisset, ad lachrymas eum prouocauerit, cui Epitaphium mortuo, Hispanico rithmo tale scriptum fuerat:

Naci

Naci de Aguelo y padre sin segundo
De tantos Reynos Principe heredero,
Enchi de miedo y de sperança el mundo
Iouen ardiente de animo guerrero.
Muerte en vn puncto puso enel profundo
Las sperancas de tan alto aguero.
O Suerte humana quien enti confia?
Ayer fui Carlo de Austria, oy tierra fria.

Quod sic Latinè fortassè redderetur:

Natus sum ex auo & patre absque secundo
Tantorum Regnorum Princeps atque hæres,
Impleui metu & spe mundum,
Iuuenis ardens, animi bellicosi.
Mors in vno puncto, posuit in profundo
Spem tam alti augurij.
O sors humana quis in te confidit?
Heri fui Carolus de Austria, hodie terra frigida.

Pater quidem nec hoc tam inopinato & acerbo filii casu, nec aliis aduersis pluribus, vt potè maxima à Darhute Turca illata terra mariq; suis clade nec Oranum versus ob Assan, Barbarossæ Regis Aligerii olim filii in Africam aduentu expeditione, nec Beticæ ob linguæ Arabicæ & vestitus inhibitũ vsum, qui magnis thesauris cõstitit motu, nec postremò Melitæ Insulæ ob Siciliam defensione; neq; Galeta à Turcis capta, de pristino animi vigore & statione poterat deturbari. Est enim verè magni & magnifici Regis, vt stupendis extruẽdis operibus, sic

ribus ſic & infeſtiſsimis quibusq; caſibus fortiter probari perferendis. Emortua iam Elizabetha Philippi Regis coniunx fuerat tertia, qua triduò poſt ſepulta, ad Mariæ alterius Maximiliani Cæſaris filiæ, paterni conſilii memor, nuptias properauit. Necnon & Carolus Galli arum Rex Chriſtianiſsimus, ad Catherinæ eius ſororis alterius, quas ſtatim à Spireñ comitiis cum illuſtri comitatu Cæſar ad maritos allegauit. Quo eodem quoq; tempore, Rudolphus modernus ſummæ gloriæ & virtutis Cæſar, cum Erneſto fratre, ex Hiſpaniis ad patrem rediit, & non nemo ſolitæ Auſtriacorum Regum amplitudinis oſor, Maximiliano Cæſari tantũ fœlicitati fortè inuidit, quòd poſt Miſtelbachium quendam ditiſsimum imperii Comitem, qui Orientis vnam Occidentis Cæſari filiam elocarat alteram, nemo illo auguſtiùs filias elocaſſet. Verùm in rebus humanis, nihil vndiquaq; beatum neque perpetuò fluens ad nutum, admodum fuerit diuturnum. Nam & illud quidem Regis extremum connubium, non admodum in Hiſpaniis magno cummulabatur gaudio, tum ob Mathiæ Archiducis Auſtriæ Reginæ fratris in Belgium nec opinatam profectionem, tum morientibus aliis atq; aliis Philippo liberis, & in primis grandiori natu filio Ferdinando cuius immaturum obitum vt dolenter tuliſſet, datis tamen per illa ſua Regna & prouincias litteris, publici luctu ſignificatione

 aut pom-

aut pompa aliqua eius funus cohonestari noluit & in magno dolore magnam moderationem animi præ se tulit, nihil enim est difficilius quàm iustum in se gemitum, casu aliquo recenti & repentino inhibere. His ita gestis in Hispaniis rebus, Selimus hoc nomine secundus Turcicus tyrannus, Cyprio regno Venetis perfidiosè erepto, toti adeò Italiæ ipsique orbi terræ ferrum & flammam exitiumq; minabatur. Ad quem reprimendum Pio v. Pont: Max: socialis fœderis inter aliquos Christianos Principes auctore, idem Rex inuitabatur. Quo nimirum in societate armorum veniente, eiusq; Ioanne Austrio summæ virtutis iuuene fratre, non modò interesse verùm etiam præesse bello annuente, illa tam atrox post homines natos ad Naupactum secuta est pugna, qua Christiani de Turcis memorabili potiti victoria, vtinam ita vti ea scire quàm barbaros voluerunt deuicisse. Non minus enim laudabile fuerit, victoria scienter de inimicis vti quàm fūdere fugareq; inimicos. Sed vt plerūque fit fœlicioribus progressibus initio factis, sensim sine sensu languescit industria, & nec opinantibus ex vnis alia suggerit Mars certamina impotenter. Per id tempus vltimus Regum Lusitaniæ palmes Sebestianus Rex Portugaliæ occisus fuerat, cùm contra Machometanos in Africam cum exercitu profectus, animosiùs quàm consideratiùs depugnasset. In-

ſet. Inter cuius maiores & Caſtellæ ſiue Hiſpaniarum reges, cùm perpetuò ſemper viguerint ſimultates, ſimulq; affinitatibus & neceſsitudine interdum etiam iungerentur, Philippus eius Regni adipiſcendi talem tamq; opportunam occaſionem minimè ſibi prætereundam ratus, primùm quidem iuris iuſtitiæque conſultos, ad iurium diſcutienda dubia conſilio ſuo adhibuit, mox & arma ad illa tuenda expediuit: Regnis enim qua ponderentur ſtatera, & regibus quibus diiudicentur iura nunquam non defuerint. Fuit tum Ferdinandus Albæ regulus veteranus Caroli v. & eius Philippi filii exercituum Dux, ob ſua ſuorumq; non omnia omnium optimè geſta, in honeſta quadam detentus cuſtodia, ex qua ingruente illo Luſitanico bello, in libertatem poſitus, ſummæ rei & militiæ Regio iuſſu præfuit imperator. Vidiſſes interim quàm magna & ſubita rerũ fit conuerſio; cùm prægnãs neceſsitas alicuius magni viri expoſcit induſtriam, & bello aut Repub. obeunda auctoritatem. Non enim tam citò ſummum illud imperium Albano Duci delatum fuerat, cùm ab eo, quem paulò ante exoſum, & effigiem ipſius ex Palatio Regio videras deturbatam, vim vi vincentem, & Luſitanorum rebellionem agnouiſſes caſtigantem. adeò chara & precioſa eſt virtus, vt etiam alieniſsimos animo ſui æſtimatores, vt ſerò, ſeriò quidem æquiores ſortiatur. Quem octogenarium ſenem biſur-

 cata bar-

cata barba alba, albo equo vectum, eum tam nobilem de Lusitaniæ regno triumphũ, quem maiores ipsius magis desiderare quàm consequi poterant, regi suo alicubi conspexisses gratulantem, sic magistratus virum, & locus ac tempus declarat magistratum. Neq; tamen adeò multo post, eandem illam quam & ante Albanus Dux expertus Regiam est indignationem, si indignatio dicenda, quæ veteris offensæ memoria, iusto dolore concitatur. Benefactis enim nunquam perperã gesta humanitus abolẽtur. Debebat is sibi in aliqua qua voluisset domo honestã custodiã in aula elegisse; quam cùm fortè quæreret, incidit in eius domum quo lictore in Belgio cùm bellum gereret vtebatur. Diuina quippe nemesis fugientes sequitur, & nemo præter culpam diuinitùs castigatur. Patienter tamen illa fortunæ tela omnia, Dux Albanus tulit, & puteum Pharaonis sanguinariumq́ue Ducem appellari vulgò se non semel audiuit, vt magnus & memorabilis & multarum diuersarũq; regionum bellis gerendis imperator secus quidem populorum prouinciarumq; rector extitisset. Qui quantò quidẽ beneuolentiã Regiam aucupari magis voluit, tantò & quasi etiam vehementiùs eius à se animũ semper alienauit. Potentes enim rarò rogati, nec priusquam sua aptè priùs recollecti ab iracundia desistunt. Quod vel inde quoq; collegisses, cùm auleta quædam in Belgio affabrè texta donare

donare Albanus Regi ſæpius conatus fuiſſet, & Rex illa contempſiſſet, nec ex ſanguine ſuorum populorum partũ habere quicquam velle reſpondiſſet; ille nihilominus vt in templo quodam quod inuiſurus Rex fuerat affigerentur, per quoſdam fruſtra licèt poſtulauit. Verùm ad propoſitum reuertamur. Nam ex quo tot tantisq; procellis & tempeſtate iactatum portum capere non poſſe optimum regem licuit cognouiſſe, diſquirere certè malis remedia ea quibus curari potuiſſent haud dubiè etiam oportebat. Erat in Belgio Comes Naſſouius Auriacæ Princeps patriæ ſuæ fax & incendiũ non iniuria dictus, qui apud Carolũ v. Cæſarem & hunc Philippũ eius filium à teneris educatus, cùm malam pro meritis gratiam impotenter retuliſſet, omnem à Rege Belgicarum prouinciarum cupiuit auellere principatum, & nunc Mathiam Archiducem Auſtriæ Cæſaris, nunc Valeſium Alancomum Ducem Galliarum regis fratrem, ſiue id ſeriò, ſiue dicis tantùm cauſa faceret, eius conſtituere dominum non dubitanter cogitauit. Quidam enim qui per ſe ipſi nocere non tantopere poſſunt, immiſcent alios ſuæ quam ſemel animo conceperint leuitati. Sed & Galli nullo (vt leuiſſimè dicam) facto operæ precio, ex Belgio in Gallias reuerſi ſunt, & Aurancius eiusq; ſimiles plures tanquam ad ſcopulos alliſi, hoc Dei beneficio ſaluo & incolumi Rege cuncti adeò perierunt. Etenim &

enim &

enim & Aurancius ipſe à Rege Hiſpaniarum proſcriptus, mox, & percuſſori ipſius veterum quorũdam Imperatorum exemplo, magno propoſito prȩmio ſemel & iterum globo fruſtra petitus ad extremum eſt interfectus à quodam, qui illa die primum ſclopetum exploſerat patriæq́; tyrannum occiſurum ſe receperat. Quod cùm non minùs nauiter quàm animoſè executus fuiſſet, repentina fuga quæ eum in tumultu prodidit ſalutem quærens fortè captus, & per omnes omnium generum quos in magno animo tulit excarnificatus mortuusque eſt cruciatus. Mors namq; pro rege & lege vel acerbiſsima obita, non mors ſed vita potiùs eſt cenſenda. Neq; tamen Gallici & Belgici motus ſedaciores propterea facti ſunt, aut rebellium contra Regem ſuum infeſti animi à propoſiro deſtiterunt. Rebellauerat inter vrbes Belgicæ alias nobilitate Emporii clara admodum Antuerpia, qua ad officium reuocanda, quas non adhibuit tam vrbanas quàm militares artes, Aloyſius Dux Parmenſis & eiuſdem regis Belgicarum prouinciarum gubernator, ſic vt voti ſui compos tandem factus, & triumphantis inſtar vrbem ingreſſus, dimidio minore quàm quæ ex pactione promiſſa fuerat, accepta à ciuibus pecunia, non modò ordinum ſed hominum omnium animos mirificè ſibi conciliauerit; largitas enim plures, ſed maximè gentium & exercituum decet rectores. Quæ res neſcio

quam

quam appetundi regni ſuſpicionem, ob Luſitaniam, in qua iuris aliquid habere ſe etiam prætenderat, perditam vulgò ei conflauerat, tametſi ſubſequentes hominum actiones, quid de præteritis iudicandum fuerit reddunt teſtatum. Accenſo quippe paulò poſt à morte Henrici Regis Galliarum bello, Hiſpaniarum Catholicus Rex, Catholicis qui ipſius opem implorabant, nihil minùs quã deeſſe voluit, nec vlla alienorum occupandorum cupiditate vel ambitione ductus, ſed ſola Chriſti gloria & populorum ſalute accenſus contra Henricum tum Nauarræ nunc Chriſtianiſsimum Franciæ Regem eundem illum Parmeñ, in peniciora Gallici regni, cum exercitu miſit, qui rebus cum admiratione geſtis, deleta apud omnes falſa de ſe ſuſpicione expectationem etiam ſuperauit. Tum enim re ipſa bellum aliquis geſſerit, cùm in hoſtico & contra ſui ſimilem adminiſtrauerit illud Ducem. Quod non ſolùm in Parmeñ ſed vel in hoc ipſo quoq; Philippo Hiſpaniarum Rege videre licuit, quando ad Annanum Gallis ipſe ſe oppoſuit & in Luſitaniã cum exercitu proficiſci non dubitauit. Bonum enim eſt acri conſilio, ſed non minus animi vigore conſtantiaq; polluiſſe. Quæ qualis & quãta in hoc ſene fuerit, vel illud quoq; in multis teſtatum fecit, quod contra Elizabetham Reginam Angliæ, ab extremis Hiſpaniæ oris claſſem miſerit, & omnia quæq; tentare non dubitauerit,

quanquam partim hoſtili partim tempeſtatis vi ea diſiecta,magna ex parte perierit,& in varias orbis terrarum regiones milites claſsiariosq; eius deportauerit. Conſilia enim rerum gerēdarum ſalutaria ipſorum quidem Principum, at vnius Dei Opt:Max: præſtare eſt euentus. Iam Parmeñ Duce mortuo, qui omniũ ſui temporis ducum vt ætate fuiſſet minor, æquauerat proculdubio ſuperiorũ etiam gloriã, paulò poſt à Fontani Comitis in Belgiũ aduētu, Erneſtus Archidux Auſtriæ, Rudolphi Cæſaris frater, etiam ſuperuenit, ſumma cum ea qua viginti ante annos veniſſe eum expediuiſſet poteſtate, tum quidem nec iam cum valetudine nec ad res gerendas occaſione pari, ipſo etiam Hiſpaniarum Rege nunc grauiſsimo articulari morbo, nũc motubus Aragoniæ, & nunc his nunc aliis difficultatibus vehementer implicato. Quos ipſos Aragoniæ motus, quantumuis licet imbecillus corpore, magna animi & conſilii ſedauit firmitate; & ſi quid antea in pace armatus, tum in armis togatus præclara edidit exempla prudentiæ & fortitudinis ſuæ ſingularis. Cùm pœnam rebellionis ad paucos, metũ pertinere ad omnes non dubitanter voluiſſet; omnis enim rebellio aut ad tempus diſsimulāda, aut paucorum ſubita pœna acriter eſt coërcenda. Sed & Erneſtus ille ipſe Archidux Auſtriæ non diu ſuperſtes in Belgio fuit, & frater eius Albertus S.R.E. Diaconus Cardinalis, ab hoc

Rege

Rege exHiſpaniis miſſus,in ipſius locum cum imperio ſucceſsit. Mirum autem dictu eſt, vt virtutis, quàm vel ipſius curſus ætatis, ſæpè videatur magis expeditus. Etenim vt natu fratrum fuerit minimus,minora certè induſtriæ ſuæ exempla non dedit; ſed vt diu fieret ſenex, ſenem quod aiunt maturè agere voluit. Ac primùm Vlixbona contra Anglos,mox & Belgio tuendo,nomen genusq; ſuum æternitati conſecrauit. Cœpit is Caletum primùm, quod cùm ſub Philippo Galliarum Rege olim Angli eripuiſſent,tandem hoc Philippo apud Anglos regnante Galli recuperauerunt, vtriuſque autem gentis errorem Auſtriaci correxerunt.Nolo hoc loco immorari diutiùs, & tam Cardinalis cuius obiter facta eſt mentio, quàm ipſius omnia dicta & facta cõmemorare Regis, qui ne tot tantaq; referam alia, vt prudentiam ſuam ſanè illam perinſignem aliquando teſtaretur, Ianuenſibus quos ex egentibus diuites fecerat pro pretioſiſsimis quibuſdam periſtromatis ſibi oblatis, pecuniam intemperantiùs flagitantibus, & quòd ipſius Regis cauſa tantis ſumptibusconfecta eſſent affirmantibus,ſi mea inquit cauſa,oſtendant & inſignia acutiſsimè reſponderit; & quando moderationis animi teſtificandi ergô, de Scouedo quodam ſuo intimo occiſo,cùm chartis pictis fortè luderet audito nuntio, haud ita commoueri viſus eſt impotenter;ſed num in aula ſua defutura etiam eſſet iu-

 ſtitia,qua-

ſtitia, quaſi aliud quid agens quæſierit. A repenti-
nis namq; perturbationibus animi, non dicam fa-
ctu incredibilis, ſed difficilis admodùm eſt rece-
ptus. Quid illud quod cuidam, qui per ſpeciem
ſupplicis libelli exporrecti in vallem Iozaphat ad
iudicium extremum pro quadam iniuria ſibi ab eo
vt dicebat facta ipſum citauerat, ex fuga retracto
dixerit: Hæc verò inquit fuga, æquitatis contra
me tuæ, & non omniũ optimæ fiduciæ fuerit argu-
mentũ, ſed tu videris, per me ſiue iure, ſiue iniu-
ria, quod impotẽter ſequeris aſſequâre; & iuſsit ei
omnia illa quæ petierat concedi, vt magnanimi-
tatem ſuam, & hominis leuitatem declaraſſet, &
cùm quidam, quod Scorialium vt vocant Mona-
ſterii deſiderio tantopere teneretur ſecretò notare
ipſum voluiſſet, ideoque librum quendam totum
litteris vacuum, cui vnum illud, quod tandem
Scorialium Monaſterium petiturus eſſet inſcriptũ
fuerat fortè ei obtuliſſet; ille eo inſpecto nihil ali-
ud, quàm contractis humeris, vtinam inquit eti-
am citò, quàm moderatiſsimè ſubintulit. Iam
cùm & alter, quòd à primæuo illo parente Adam
latiùs longiusque nemo eo regnaſſet in aures ipſi-
us influere voluerat, blandimenta reſpuens, prorſus
nihil reſponderit, promptus alioqui & præacutus
ſemper artificio diſſerendi. Nam cùm Albertus
Criskius, Regis Poloniæ legatus, aliquando Bru-
xellis, Barenſem & Roſſaneñ principatum ab eo
ſibi reſti-

sibi restitui fusiùs liberiusq́; flagitasset, illeq́; num iure iusteq́; sibi id deberi, an verò etiam ex benignitate sua concedendum potiùs existimasset, percunctatus ab eo fuisset, Oratore nihil nec prece neq; precio obtinere velle se respondente. Bene habet inquit; Neapoli ergo, in quo regno Ducatus illi continerentur, vter nostrum ius rectius habeat iure experiamur. Quod vt magno magni Regis legati animo & prudentiæ adscribi videatur debuisse, Sigismundus quidem Augustus Poloniæ Rex, non ægrè se illa carere potuisse nonnunquam commemorabat. Summi enim Reges sibi ipsi imponunt, & non ab aliis imponi volunt leges, neq; tam vrgendo, quàm vel aliquid etiam de iure nostro remittendo redduntur nobis æquiores. Idem verò Philippus Hispaniarum Rex Catholicus quā tenax æquitatis iustitiæq́; fuerit, vel illud argumento sit, quòd primarium quendam in sua aula virum à Sancto officio (quod in Hispaniis vocāt) ad comparendum vocatum vt iuri iustitiæq́; se sisteret, nescio quid sibi maximè necessarium ministrantem & tardantem, ire confestim iusserit. In labore patientia fuit tanta, quanta potest esse maxima, vt potè qui diebus ferè singulis, plures horas ipse manu sua scripserit, dictauerit, legerit, discusserit & terminauerit infinita, etiam minutatim. Nec verò meliorem se tota Hispania, imò & toto suo Imperio videri aliquem voluit, sed vt ma-

ximos quosq; potestate, sic vel inferiores anteire coniuncta cum modestia probitate; somni præterea cibi & potus parcus, in sermone fuerat paratissimus. In orationibus ad Deũ Opt: Max: integrã noctem impiger aliquando transmisit, præsertim vbi ad arma & sanguinis effusionẽ res debebat deuenisse. Multa non necessariò verba facientem aliquem, cum molestia audiuit, & lingua Hispanica cùm maternã quàm ille intellexisset meliùs nosset vtentem, vt sua potiùs vteretur, humanissimè tamen hortabatur. Licentiam & insolentiam omnẽ maximo odio habuit; & quendam qui aduersario suo occurrens virgulam, quam in equo gestabat, luto tinctam ostendi ei iusserat, cur id fecisset quæsitum, nec satis æquã causam explicantem, nulla etiã eius rei causa ipsi manifestata, ab aula sua discedere imperauit. Per risum & iocũ nescio quid in se scriptũ, quod post Cardinalem Spinosam qui eius fauore pollebat maximè, tota Hispania Hispaniarũ Rege maior esset nemo tacitus præteriuit. agniturus proculdubiò verum, si auctorem scripti stomachabũdus quæsiuisset. Monacho cuidam, qui ipso non agnito structuram Scorialeñ Monasterii tanto sumptu erectam, apud eum improbauerat, non modicam pecuniam numerari in viaticum iussit, vt demum amœniora loca inuisisset. Iam adeò liberalis fuit, vt præter Reges & Principes quibus immensa munera subinde miserat, familiaribus & domesticis suis centena aureûm nummûm

imò ve-

imò verò & ducenta millia, ſubinde donauerit, & non vno aut alteri ſed pluribus id fecerit, quibus remunerandis, non priùs prædia & poſſeſsiones ipſas deniq; dedit opes, quàm aliquot annorum accumulatam ex iis pecuniam pariter quoq; aggregaſſet, quòd diceret aridum illud videri beneficium, quòd prouentus annuos ſine numerata ſimul pecunia indigentibus attuliſſet. Ad alia verò dicta factaq; ipſius, & tam domi quàm foris glorioſiſsimè geſtas res quod ſpectauerit, quo loco illud poſueris, quòd Seneñ vrbem pernitioſa conſilia cum Gallis contra quietem Italiæ agitantem, à patre coërcitã, Coſmo Medici Florentiæ Duci ſuo, & patris amico fidiſsimo, anno poſt patris in Monaſterium ſeceſſum vt promiſerat dare, quòd Cameracũ ſub Gallis fortiter recuperare, quòd Genueñ inter ſe diſsidẽtes per legatos componere, & quòd deniq; Sabaudiæ Duci, cuius pater tam præclarè de ipſo meritus fuerat, quàm alteri cuiquam ambitioſè id expetenti filiã voluerit potius elocare, & quòd poſtremò Hiſpaniis Luſitania parta perpetuam ſecuritatẽ, Galliis inteſtino bello laborantibus opportuna auxilia, Italiæ quadraginta prope annorum continuam tranquillitatem, cuius erat inſolentiſsima, præſtiterit, in orientis & obeuntis ſolis Indiis religionem Catholicam propagauerit, ingraueſcente ætate morti quaſi proximus, omnes vicinos Reges & Principes fœdere & amicitia ſibi deuinxerit, Cardinali Alberto nondum in ſa-

 cris exi-

cris exiſtenti optimè de ſe merito vnicè amatam filiam deſponſauerit, domi foriſq́; omnia ritè conſtituerit, & demum diem ſuum obierit piè admodum & religioſè. O Deus Opt: Max: ecquæ non debetur, & quæ tandem refertur tibi à nobis gratia, cuius beneficio, veluti quidam Atlantes orbi Chriſtiano ſuſtinendo, nunc & denuò ſuſcitantur. Gloriabatur olim illa rerum domina Roma, quibus ſolis curſus iiſdem regionibus imperium ſuum contineri. Quid tu Philippe Rex ſi viueres diceres, ſi modò & de te & propter te tuamq́; ſolitam grauitatē hac in parte aliquid loquerere? qui cùm nihil Indiarum, nihil Perſidis, nihil vltra Danubium Romani poſſediſſent, & nihilominus tamen tantum ſibi ſemper glorioſi vendicaſſent, tu immenſis terrarum ſpaciis, te tuiſque prolatis tacuiſti, & demum trium vlnarum corpus vrnula concluſiſti. Sed finis ſit. Recens enim defunctorum inuidia, manes & accipitres aues ſemper infeſtant. Vos ego vos appello poſteri, veſtrum incorruptum iudicium, eius Regiam virtutem & animum vlterius propagabit. Verùm & nos quidem, quoad eius fieri maximè poteſt, memori mente ipſum colamus; & tanto vindice & aſſertore libertatis, firmo in Turcam præſidio, Europæ ornamento orbati, ad mutuam in barbaros concordiam conſenſionemq́; excitemur. Multi in omni memoria magni orbis terræ rectores & triumphatores fuêrunt; hoc ab orbe condito neſcio ſi

ſcio ſi quis fuerit maior & auguſtior. Plures pluribus claruêrunt rebus; hic optimis & propemodum vniuerſis. Quidam ad imitationis exemplum quàm ad veritatē hiſtoriæ inſerti libris magis ſūt, virtutis viuam in hoc imaginē, & quaſi adhuc ſpirātem in multorum animis effigiem patris, multi viderunt. Non nemo patrem aut auum, at hic progenitores ſuos omnes amplitudine imperii & gloria proculdubiò ſuperauit. Bellator fuit pater, at & hic pacis inter arma dominus; defenſor religionis pater, ac & hic propagator; duxit pater in infidos & perfidos copias, hic & duxit & multoties profligauit. Paccatè ſi modò paccatè pater ſuos rexit, hic quoad eius fieri per infœlicia tempora magis licuit, texit. Pater imperium ſartum tectumq; ſeruauit, hic adeò ampliauit; quem nemo proſperis rebus exultantem, nemo aduerſis lugentem, nemo Pannico metu correptum, nemo gaudio geſtientem aſpexit, nemo niſi cùm ſemel Regis Arragoniæ cadauer intuitus eſſet palleſcentem, nemo diu ſtomachantem, nemo deniq; vidit intemperantiùs corridentem. Ne rurſus liberalitatem eius prædicare, ne in peregrinos & exules beneficentiā extollere, ne quid Anglis ob religionem Catholicam patria pulſis. Quid Gallis? quid Germanis fecerit? quantam beneuolentiam partim ob eruditionem, partim ob integritatem vitæ, Cardinali Polo, quantam Alano Anglis? Quantam

Cardina-

Cardinali Tridentino, Boromęo, Farneſio, Guaſtauillano, & aliis infinitis Italis? Quantam Truchſeſsio & Altempſio Germanis? Quantam Hoſio & quantam deniqúe ob virtutem & ſcientiam militaris rei Veſpeſiano Gonzagæ, quem ex omnibus vnum regnorum Hiſpanicorum proregem eſſe voluit? Quantam Arcenſibus, Lodroniis Maduciisq; Comitibus Italis? Quantam Branſuecen̄ Ducibus, Manſueldis Suarcenburgenſibusq; Comitibus Germanis, Guiſiis, Gallis, Laſcio Polono declarauerit, enumerare me ſit neceſſe; eadem enim crebriùs iterata, inſordeſcunt. Quem ego quidem Philippū, Hiſpaniarum Regē Catholicum, ad hunc vel ſimilē modum te Philippū hoc nomine tertiū alloquentem viderere mihi videor. Tertius tu fili ordine & nomine iſto tot tantisq; Regnis & prouinciis præes meis, quem numerum perfectiſſimum antiqui olim dixerunt, & in magna veneratione ſemper & vbiq; habuerunt. Ego autem in te & per te id ita habere ſe probatum fore vel maximè ſpero, opto quidem certè. Sed vide vt Alexandro ipſi magno quàm eius ſucceſſoribus potius ſis ſimilis, qui ne omnē comparandæ ſibi gloriæ campum pater ipſi præripuiſſet, ſolicitus admodum à teneris fuerat; & idcirco quidem vix trigeſimo tertio ætatis ſuæ anno exacto, tot tantaq; bella cōfecerat; ſucceſſores verò Alexandri amplitudini imperii confidentes, deſidioſi diſſolutiq; facti ſunt,

& ideò

& ideò re pessimè gesta, Alexandri gloriæ & imperio detraxêrunt. Faciliùs enim quàm ab imis ad media itur, à summo ad ima fit delapsus. Habes tu fili non iam externa sed domestica virtutum in tuis exempla etiam quàm plurima. Habes Rudolphos Cæsares duos, difficilimis rebus & temporibus exercitos. Habes totidem Albertos rebus gestis clarissimos, Fridericos mansuetissimos, Maximilianos prudentissimos, Carolum meum patrem tot tantorumq; Regum & Principum victorem, Ferdinandum patruum religiosum, & contra Turcas bellatorem, vt infiniti alii qui eos præcesserunt taceantur. Hos si imitandos, vt facis, tibi proposueris, næ haud à gloriæ illa aberraueris via, vitiis omnibus inuia, & te tuosq; saluabis, beabis, propagabis. Vnum tantùm illum colito Deum Opt: Max: & religionem iustitiamq; incorruptam ac modum in rebus obseruato. Actum de Regnis est, in quibus certa quædam ratio & obseruatio nulla sit, æquitatis. Neminem præterit, qua fœlicitate quanta gloria, quàm æquabili iure & iustitia nos nostraq; omnia rexerimus, inuidiam aliorũ, quoad eius fieri maximè potuit, declinauerimus. Italiam reginam prouinciarum dicto nostro audientem habuerimus, Lusitaniam aliis Hispanicis regnis infestam imperio nostro adiũxerimus, Belgium cõpescuerimus, Indias retinuerimus, ipsum deniq; terrarum orbem nominis nostri non modò celebritate, verùm etiã terrore & admiratione im-

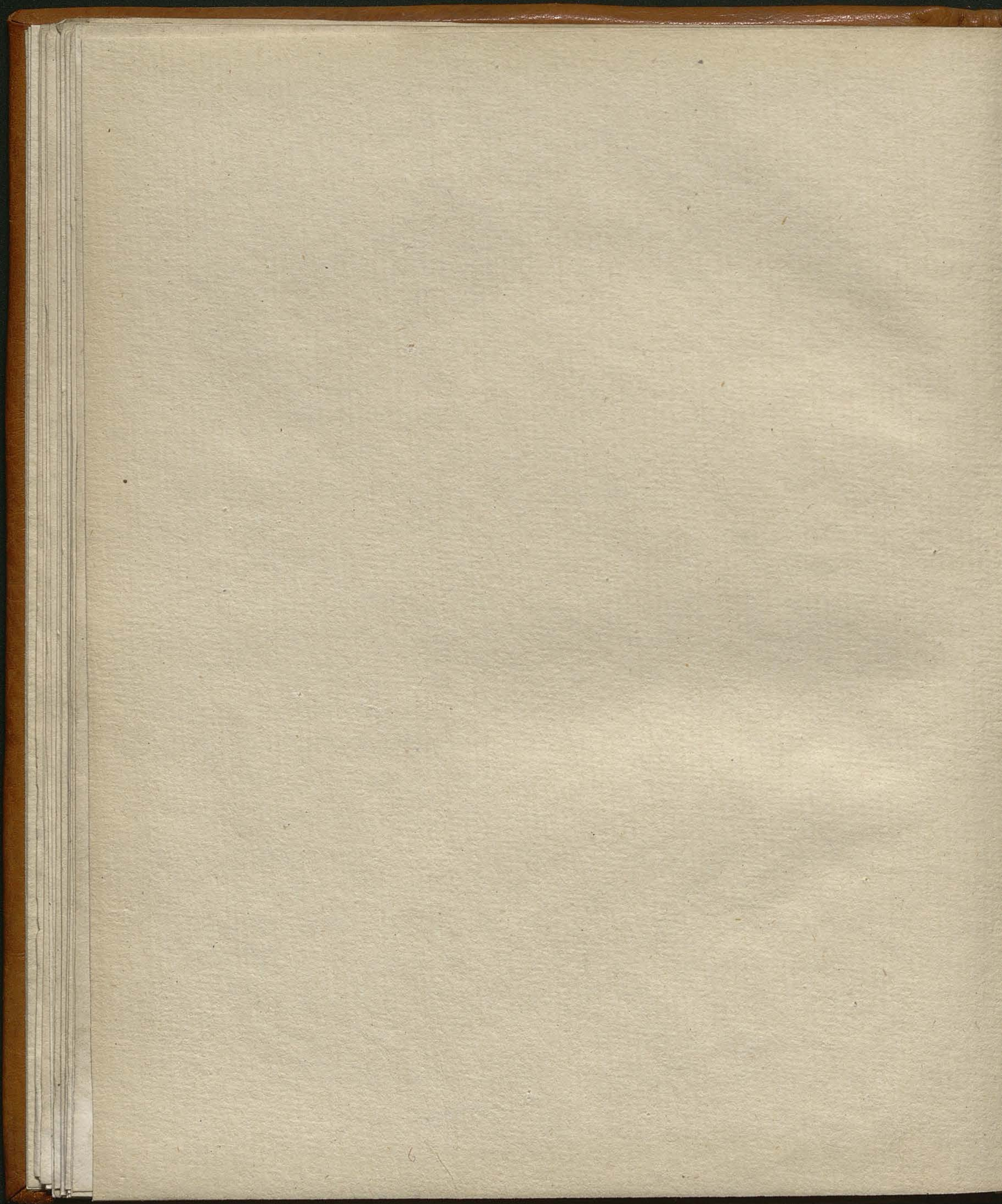
pleuerimus vniuersum. Quod nos quidem vni illi diuino numini & nomini quod semper inuocauimus acceptum ferimus, & non humani consilii viribus, sed diuino nutu & potestate omnia hîc geri in terris & administrari confitemur. Frustra enim aliquis se excruciauerit, qui pariter nō orauerit vel frequenter. Sed interim tamen monemus & adhortamur te, nostris vt insistas vestigiis; nec firmū aut stabile habiturum te aliquid speres, numine diuino offenso, & religionis auitæ cultu in Repub. violato. Hic vnus tibi potissimus fuerit actus. Hæc vna ad gloriam via maximè compendiaria. Hæc ratio & conformatio vicinorum amoris, subiectorum erga te fidei & obseruantiæ, omnium beneuolentiæ consequendæ. Hac tibi via eundum, hac contendendum ad altiora est, si vel altiora posse dici, vel tantopere debent optari, cùm nunquam adeò magnus quàm firmus & diuturnus expetendus sit principatus. Quem vt bona me spes tenet, recta patris conscientia fretus, subiectorum fide & obsequio nixus, more nostro candidi animi & salutaris consilii præsidiis communitus, ad posteros adeò propagabis. Atq; hæc quidē tecum pater. Nos verò quid de eo hoc loco amplius, semperq; loquamur: nisi quòd ob mortem tanto Rege dignā, piè & religiosè obitam, omnium sęculorum memoria iure & meritò fuerit prædicandus, qui posteaquā sacro Oleo ab Archiepiscopo Toletano vnctus fuerat, & arcam in qua recōdi debuerat af-

ferri si-

ferri ſibi iuſſerat, filium ad ſe vocauit, & vocatum ideò eſſe dixit, vt quem tandem finem res humanæ ſortiantur intueretur, & mox peractis ſacri Olei miſteriis, ciſtulam afferri voluit, ex qua Chriſti crucifixi effigiem, quam Carolus v. Cæſar eius pater venerabatur, & diſciplinam (vt vocant) quandam, ſanguine eius adhuc rubentem, qua ipſum ſe affligebat extrahi iuſsit, ac paulò poſt omnium regnorum adminiſtratione filio commiſſa, & quatuor aut quinq; potiſsimùm rebus, obedientiã ſanctæ Sedis, defenſione Catholicæ religionis, exterminio omnium hæreſum, magiſtratuum rectè adminiſtranda iuſtitia nauitate, Epiſcoporum & Eccleſiaſtarum omnium delectu, pauperibus larga eleęmoſyna eidem commendata, paceq; cum Chriſtianiſsimo rege triduò ante publicata, ac poſtremò benedictione à nuntio Apoſtolico Patriarcha Gaietano, at quali & quanto, accepta, & rurſus filio data, totis illis quibus ægrotauit quinquaginta ſex diebus, voce illa, Tu ſolus altiſsimus, Tu ſolus altiſsimus, perpetuò ingeminãda, ſeptuagenarius & vltra ſenex, Idibus Septẽbris, placidiſſimè expirauit. Quo auctore Hiſpaniæ, religionẽ auitam inuiolatam, iuſtitiam rectam, monetam purã, quibus maximè gloriãtur; Italia quietem, Indiæ ſalutem, Belgiũ habet tranquillitatem, ne ſtabilimenta ornamẽtaque alia, Siciliæ exageratos per eũ portus, in Belgio Plantinianã Typographiam toto orbe clariſsimam officinam erectam, Eraſmo Ro-

 terodamo,

terodamo, vt leuiſsima quæq; afferam, ſtatuã poſitam, & domum eius quam ipſe propter illum qui literis debetur honos inuiſit conſeruatam, ne Indiã luce Euangelii illuſtratam, ne ſacra Paleſtinæ loca & religioſos circa ea habitantes munificentia eius altos ſuſtentatosq́;, ne denique tot tantaq; alia, tot templa & xenodochia ab eo erecta, tot Cathedrales Eccleſias partim inſtauratas, partim locupletatas recenſeam; cùm quæ multa multis inaudita fuerint, fidem vel nonnumquã excedere videantur. Meliùs hic tot populos rexit, quàm priuatus non nemo vixit; tutiùs in negotio quàm alter verſabatur in otio. Armatus minùs crudelitati, quàm aliquis exauctoratus ſeruiuit lenitati. Diutiùs in mediis turbis animiq́; angoribus, quã alter in voluptatibus deliciisq́; vixit infinitis. In hoc poſtremo vno non adũbrata ſed expreſſa veſtigia virtutis, pietatis & manſuetudinis intueare, ipſius ſingularis. Qui gentes & nationes, linguis & moribus inter ſe varias, locis temporibusq; diſiunctas, conſuetudine bellandi indomitas, opibus & diuitiis exultantes, ſtudiorum contentione effrenatas continuerit in officio, placauerit beneficio, & in grauibus offẽſionibus moderato rexerit imperio, ſicut & præſens ætas & omnis grata veneratura poſteritas, & nulla obſcurata laudes eius ſit vetuſtas, cui poſteriſq́; eius vtinam ita eueniat, vt præclarè ſemper de Repub. mereri, nunquam omnino dubitauit.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0008841

